

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS DOM

Mål nr
3297-15
3298-15

meddelad i Stockholm den 13 juni 2016

KLAGANDE

Försäkringskassan
103 51 Stockholm

MOTPART

AA

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Jönköpings dom den 25 mars 2015 i mål nr 1426-14 och 1427-14

SAKEN

Underhållsstöd och barnbidrag enligt socialförsäkringsbalken

HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta förvaltningsdomstolen upphäver kammarrättens dom och fastställer förvaltningsrättens domslut.

Dok.Id 171100

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls torg 13

Telefon
08-561 676 00

E-post:
hogstaförvaltningsdomstolen@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-16:30

Mål nr
3297-15
3298-15

BAKGRUND

AA, som är medborgare i Vietnam, har haft ett tidsbegränsat uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige från och med den 24 augusti 2010 till och med den 24 augusti 2012. Hon har fått underhållsstöd och barnbidrag för sin dotter född 2003. I samband med att AAs uppehållstillstånd löpte ut, påbörjade Försäkringskassan en utredning om dotterns fortsatta rätt till underhållsstöd och barnbidrag.

Av utredningen i målen framgår att AA lämnade in en ansökan om fortsatt uppehållstillstånd den 21 september 2012 och att hon beviljades ett nytt tidsbegränsat tillstånd den 11 februari 2015.

Försäkringskassan beslutade att inte betala ut underhållsstöd och barnbidrag till AA från och med januari 2013 med motiveringen att hon och hennes barn inte hade giltiga uppehållstillstånd. Efter begäran om omprövning vidhöll kassan sina beslut och som skäl angavs att AAs uppehållstillstånd hade löpt ut den 24 augusti 2012. Eftersom hon saknade uppehållstillstånd hade hennes barn inte rätt till underhållsstöd och barnbidrag. Några synnerliga skäl för att betala ut underhållsstöd och barnbidrag trots att uppehållstillstånd saknades hade inte framkommit.

AA överklagade omprövningsbesluten och anförde att hon sänt iväg en ansökan om uppehållstillstånd redan i juli 2012, men att denna måste ha förkommit på posten. Förvaltningsrätten avslog överklagandet.

I det nu överklagade avgörandet upphävde kammarrätten underinstansernas avgöranden och visade målen åter till Försäkringskassan för handläggning. Kammarrätten angav följande skäl för sitt avgörande. Bestämmelsen i 5 kap. 12 § första stycket socialförsäkringsbalken reglerar tidpunkten för när bosättningsbaserade förmåner tidigast kan utgå när en person som behöver uppehållstillstånd flyttar till Sverige. Någon särskild bestämmelse om vad som

Mål nr
3297-15
3298-15

gäller avseende den som sedan tidigare är bosatt i Sverige och där uppehållstillståndet har löpt ut finns inte. Därmed ska de allmänna reglerna i 5 kap. 2, 3 och 9 §§ socialförsäkringsbalken tillämpas. Vid tidpunkten för Försäkringskassans beslut får AA anses ha varit bosatt här enligt dessa allmänna regler. Försäkringskassans beslut att från och med januari 2013 inte längre betala ut underhållsstöd och barnbidrag på den grunden att AA inte ansökt om uppehållstillstånd innan gällande tillstånd löpte ut saknade författningsstöd. Det ankom på Försäkringskassan att pröva om övriga förutsättningar för underhållsstöd och barnbidrag var uppfyllda.

YRKANDEN M.M.

Försäkringskassan yrkar att Högsta förvaltningsdomstolen med ändring av kammarrättens dom fastställer förvaltningsrättens domslut. Till stöd för sin talan anför Försäkringskassan bl.a. följande. Rätten till bosättningsbaserade förmåner prövas alltid utifrån bestämmelserna i 5 kap. socialförsäkringsbalken. I 5 kap. 12 § första stycket regleras under vilka förutsättningar bosättningsbaserade förmåner kan betalas ut för en person som behöver uppehållstillstånd i Sverige. För att bosättningsbaserade förmåner ska kunna betalas ut krävs giltigt uppehållstillstånd. Av bestämmelsen framgår vidare att endast om det finns synnerliga skäl får bosättningsbaserade förmåner lämnas även om uppehållstillstånd inte har beviljats. Omständigheterna i nu aktuella mål är inte sådana att de utgör synnerliga skäl för att trots avsaknaden av uppehållstillstånd ändå betala ut de bosättningsbaserade förmånerna.

AA har beretts tillfälle att yttra sig i målen men inte hörts av.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET**Vad målen gäller**

Frågan i målen är om en person som enligt utlänningslagen (2005:716) behöver ha uppehållstillstånd i Sverige har rätt till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken när sådant tillstånd löpt ut.

Rättslig reglering m.m.

Barnbidrag och underhållsstöd utgör enligt 5 kap. 9 § socialförsäkringsbalken bosättningsbaserade förmåner.

Av 4 kap. 3 § socialförsäkringsbalken följer att försäkrad för bosättningsbaserade förmåner är den som uppfyller kravet i fråga om bosättning. För att omfattas av socialförsäkringsskyddet ska den försäkrade dessutom uppfylla de andra villkor som gäller för bosättningsbaserade förmåner enligt 5 kap.

Socialförsäkringens bosättningsbegrepp regleras i 5 kap. 2 och 3 §§ socialförsäkringsbalken. En person ska anses bosatt i Sverige om han eller hon har sin egentliga hemvist här i landet (2 §). Den som kommer till Sverige och kan antas komma att vistas här under längre tid än ett år ska anses vara bosatt i landet (3 § första stycket första meningen).

I 5 kap. 12 § första stycket socialförsäkringsbalken anges att till en person som enligt utlänningslagen behöver ha uppehållstillstånd i Sverige får bosättningsbaserade förmåner lämnas tidigast från och med den dag då ett sådant tillstånd börjar gälla men inte för längre tid tillbaka än tre månader före det att tillståndet beviljades. Om det finns synnerliga skäl, får förmåner lämnas även om uppehållstillstånd inte har beviljats.

Mål nr
3297-15
3298-15

Bestämmelsen i 5 kap. 12 § socialförsäkringsbalken har med i princip oförändrat innehåll överförs från 3 kap. 3 § socialförsäkringslagen (1999:799). I förarbetena till denna paragraf anges bl.a. följande. Vid försäkringsfall kan bosättningsbaserade förmåner betalas ut tidigast från och med det att uppehållstillståndet börjar gälla, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader innan tillståndet beviljades. Endast den som har rätt att vistas i Sverige bör rimligen anses vara bosatt här. Krävs det i ett enskilt fall uppehållstillstånd för att en person ska få vistas här bör sådant tillstånd ha beviljats om den enskilde ska omfattas av den bosättningsbaserade försäkringen. För att en person med tidsbegränsat tillstånd ska ha rätt till bosättningsbaserade förmåner ska naturligtvis även fortsättningsvis krävas att han eller hon kan anses bosatt här enligt de allmänna reglerna, dvs. att det kan antas att vistelsen här kan komma att pågå under längre tid än ett år. Därutöver ska som ett särskilt villkor föreskrivas att sådana förmåner får betalas ut tidigast från och med det att ett uppehållstillstånd börjar gälla (prop. 1998/99:119 s. 98 ff.). Synnerliga skäl bör föreligga när prövningen avseende uppehållstillståndet endast är av formell natur, t.ex. för inflyttade utländska adoptivbarn till här i landet bosatta personer eller minderåriga barn som återförenas med här bosatta föräldrar som har uppehållstillstånd (a. prop. s. 183).

För rätt till barnbidrag krävs att såväl barnet som bidragsmottagaren är försäkrade för barnbidrag (15 kap. 2 § och 16 kap. 2 § socialförsäkringsbalken).

Enligt 17 kap. 2 § socialförsäkringsbalken kan underhållsstöd lämnas till ett barn vars föräldrar inte bor tillsammans. Av 18 kap. 2 § första stycket framgår att ett barn har rätt till underhållsstöd under vissa förutsättningar om föräldrarna inte bor tillsammans och en av föräldrarna är boförälder eller barnet har växelvist boende. Med boförälder avses den av föräldrarna som barnet är folkbokfört hos om barnet bor varaktigt endast hos den föräldern (17 kap. 3 §).

Mål nr
3297-15
3298-15

Högsta förvaltningsdomstolens bedömning

Bestämmelser om vem som ska omfattas av socialförsäkringen finns i socialförsäkringsbalken. I balkens 4–7 kap. är grunderna för försäkringstillhörigheten, dvs. de egentliga försäkringsvillkoren, angivna. Socialförsäkringsbalken innehåller inte några bestämmelser om att det ska fattas särskilda beslut om försäkringstillhörighet. Frågan om en sådan tillhörighet och andra villkor ska i stället utredas när rätten till en förmån prövas (jfr prop. 2008/09:202 s. 120 och prop. 1998/99:119 s. 81).

Det grundläggande försäkringsvillkoret för barnbidrag och underhållsstöd är bosättning i Sverige. En persons försäkringstillhörighet avseende dessa förmåner bestäms således på grund av dennes bosättning vid tidpunkten för försäkringsfallet. För att omfattas av socialförsäkringsskyddet ska den enskilde dessutom vid samma tidpunkt uppfylla de särskilda villkoren i 5 kap. socialförsäkringsbalken. Ett sådant villkor är enligt 12 § första stycket att den enskilde har uppehållstillstånd. Som framgått kan enligt denna bestämmelse utbetalning av en förmån till en försäkrad som behöver uppehållstillstånd ske tidigast från och med det att uppehållstillståndet börjar gälla, dock inte för längre tid tillbaka än tre månader innan tillståndet beviljades. Om det finns synnerliga skäl, ska förmåner kunna betalas ut även om uppehållstillstånd inte har meddelats.

Enligt Högsta förvaltningsdomstolens bedömning följer av vad som gäller vid bestämmande av försäkringstillhörighet och utformningen av bestämmelsen i 5 kap. 12 § första stycket första meningen socialförsäkringsbalken att den försäkrade vid tidpunkten för försäkringsfallet måste ha ett uppehållstillstånd för att få bosättningsbaserade förmåner. Denna tolkning vinner stöd av vad som uttalats i förarbetena till motsvarande bestämmelse i 3 kap. 3 § socialförsäkringslagen. En förlust av ett uppehållstillstånd eller det förhållandet att ett tidsbegränsat tillstånd löpt ut medför således att den försäkrade inte har rätt till bosättningsbaserade förmåner enligt nu aktuell bestämmelse.

Mål nr
3297-15
3298-15

Av utredningen i målen framgår att varken AA eller hennes dotter hade uppehållstillstånd för den tid Försäkringskassans beslut avser. Ett av de särskilda villkor som gäller för rätt till barnbidrag och underhållsstöd var därmed inte uppfyllt.

Några synnerliga skäl för utbetalning av barnbidrag och underhållsstöd – trots att uppehållstillstånd inte hade beviljats – har inte framkommit i målen. Försäkringskassan har därför haft fog för sina beslut. Överklagandet ska därmed bifallas.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit justitieråden Karin Almgren, Eskil Nord, Christer Silfverberg, Inga-Lill Askersjö och Mahmut Baran.

Föredragande har varit justitiesekreteraren Naomi Zemack.

Förvaltningsrätten i Jönköpings dom den 12 mars 2014 i mål nr 847-13 och 938-13

Försäkringskassans beslut 2013-01-25 och 2013-02-04